

Analiz Raporu

Gerçeklikle Gelecek Arasında Ürdün'ün Güney Suriye'deki Rolü

Hazırlayan: Eymen Ebu Nokta
Jusoor Araştırma Merkezi'nde Araştırmacı

Jusoor Araştırma Merkezi, bilgi yönetimi alanı ile siyasi, ekonomik ve sosyal çalışma ve araştırmaların hazırlanmasında uzmanlaşmış, bağımsız bir araştırma ve düşünce kuruluşudur. Merkez ayrıca veri, fikir ve tavsiyeler yoluyla hedeflere ve stratejilere profesyonel, gerçekçi ve doğru bir şekilde ulaşılmasına yardımcı olmak amacıyla Suriye ile ilgili devlet, toplum ve kalkınma sektörünün tüm kademelerinde yerel, bölgesel ve uluslararası düzeylerde etki ve görüş sahibi makamlar, karar vericiler ve yetkililer arasında karşılıklı etki oluşturmaya yönelik faaliyetler, etkinlikler ve eğitimlerle ilgilenmektedir.

Giriş

Ürdün, 8 Mayıs 2023 tarihinden itibaren 2011'de patlak veren Suriye savaşı boyunca görülmemiş bir şekilde Suriye'nin güney hava sahasında hava saldırılarıyla savaşa dahil olmuştur. Ocak 2024 sonuna kadar Suriye'de beş hava saldırısı gerçekleştirmiştir. Bu saldırılar çoğunlukla Süveyda ilindeki uyuşturucu depoları ile uyuşturucu üretimi ve kaçakçılığında yapan grupları ve fertleri hedef almıştır.

Ürdün'ün Uyuşturucu Savaşı¹ olarak adlandırdığı savaşta hava kuvvetlerini kullanması, Krallık Silahlı Güçlerinin 2022 yılı başından itibaren uygulamaya koyduğu bir dizi operasyon sonrası ve Suriye'ye yönelik yeni angajman kurallarının uygulanmasıyla başlamıştır. Ürdün; rejimi uyuşturucu savaşının arkasında durmakla suçlamamış, bunun yerine Sınır Muhafızlarından bazı düzensiz grupların ve rejime bağlı güvenlik güçlerinin kaçakçılık ağlarına destek ve gözetim sunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca kaçakçılığın dışarıdan emir alan grupların yönettiği sistematik bir iş olduğunu belirtmiştir. İran milisleri ve Lübnan Hizbullahı ise bölgede kötüye giden durumu kullanarak Suriye'nin güneyinden başlayarak bu grupların işini kolaylaştırmaktadır².

Ürdün'ün rejimle olası durumlarda kurduğu koordinasyon ve bu koordinasyonun niteliği hakkında, Rusya'nın iki taraf arasında ne derece garantörlük yürüteceği, hava saldırılarının etkilerinin uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerini azaltma konusunda ne derece faydalı olacağı ve bu tehlikeyi durdurabileceği hakkında çeşitli sorular gündeme gelmektedir.

¹ Askeri Sözcü: Sistematik olarak gerçekleştirilen uyuşturucu madde kaçakçılığı dışarıdan desteklenen örgütler tarafından yürütülmektedir, Krallık, 24/05/2022, [Bağlantı](#).

² Khalaifat: Düzensiz Suriye güçleri sınırlarımızda uyuşturucu kaçakçılığını desteklemektedir, el-Ghad Gazetesi, 15/05/2022, [Bağlantı](#).

1. Güney Suriye'de Ürdün'ün Rolünde Değişen Nedir?

Temmuz 2023 başında Ürdün, Suriye rejimi ile ortak bir güvenlik komisyonu oluşturmak üzere anlaşmıştır. O tarihten bu yana "uyuşturucu tehlikesi, uyuşturucu üretim ve kaçakçılığını yürüten kaynaklarla; sınırlar arası kaçakçılık faaliyetlerini düzenleyen, yöneten ve uygulayan taraflarla mücadele etmek" amacıyla zaman zaman toplanmaktadır³. Komisyon oluşturulması Ürdün'ün tek taraflı girişimiyle aynı yılın Mayıs ayı başında yaptığı açıklamayı uygulamaya koymak amacıyla yapılmıştır. Komisyon, Arap Bakanlar İrtibat Komitesinin Arap hükûmetlerinin rejimle ilişkilerini normalleştirme planını uygulamaya yönelik bir adım atmamasına karşın oluşturulmuştur.

Ürdün, 2018 ve 2022 yılları arasında Rusya'nın rejime baskı yaparak ya da doğrudan müdahale ederek güney Suriye'deki güvenlik durumunu kontrol altında tutmasına güvenmekteydi. Ancak, Rusya'nın taahhütlerini yerine getirmediği açıldı ve Ukrayna'da savaşın başlamasıyla birlikte bölgedeki ağırlığı azalmıştır. Bu sırada rejim de Ürdün Krallığı ile sınır şeridinin kontrolünü sağlayamamış ve yalnızca uyuşturucu ticaretiyle yetinmeyip birçok defa silah ticareti de yapan kaçakçılık ağları, faaliyetlerini başarıyla tamamlamak için güç kullanmıştır. Bu kaçakçılık operasyonlarında insansız hava araçları, sınır ötesine sızmalar ve birçok yol kullanılmaktadır.

Mevcut durum Ürdün'ü Suriye ile anlaştığı angajman kuralları konusunda devamlı bir değişime götürmüştür. Bu karar sonucu olarak sınır şeridi boyunca askeri yayılımını artırmış ve sınırın her iki tarafında da kaçakçılık ağlarını takip ederek doğrudan çatışmaya girmiştir. Ayrıca, uyuşturucu ve silah üretimi ile kaçakçılığıyla ilişkisi olan hedefler bombalanmış ve son olarak da özellikle Dera ve Süveyda illerinde geçerli olmak üzere Suriye içindeki hedefler hava saldırılarıyla vurulmuştur. Saldırıların şiddeti 2024 yılında artış göstererek evleri, çiftlikleri, sığınakları ve uyuşturucu tacirlerinin depolarını da kapsamaya başlamıştır.

Ürdün'ün Suriye hava sahasındaki saldırıları, 2024 yılı itibariyle rejimin uyuşturucu sığınaklarını bulmak ve kendi subayları, Hizbullah ve İran ile iş birliği içinde olan tüccarları sorgulamak konusunda sorumluluk almamasıyla eş zamanlı artış göstermiştir.

³ Ürdün ve Suriye'nin uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele için ortak bir komisyon kurulması konusunda anlaşması, Krallık, 03/07/2023, [Bağlantı](#).

Görünen o ki Ürdün, sınırlarındaki tehditi azaltmak için rejimle iş birliği yapıp koordinasyon sağlamıştır. Nitekim, Amman ortak komisyon aracılığıyla kaçakçıların ve arkasında duran tarafların isim listelerini, uyuşturucu imalat ve saklama alanlarının listelerini ve kontrolü altındaki kaçakçılık yapılan hatların listelerini Şam'a sunmuş;⁴ ancak rejim, Ürdün'e yönelik uyuşturucu kaçakçılığı tehlikesini azaltacak gerçekçi bir adım atmaktan geri durmuştur.

Ürdün'ün taleplerine rejimin verdiği karşılık, tıpkı komisyon oluşturulmadan önce işbirliğinin testi mahiyetinde Mare Ruveysid el-Rumsan olayında olduğu gibi zayıf ve resmi boyutta kalmıştır. Amman, rejimden aldığı bilgiler doğrultusunda el-Rumsan'ı, eşi ve çocukları ile sınırdaki el-Şiab Köyü'ndeki evinde hava saldırısıyla etkisiz hale getirmişti. Nitekim, rejim hem güney Suriye'de yönettiği kaçakçılık operasyonlarının ortaya çıkması üzerine bu kaçakçıdan kurtulmak istediği için hem de Amman ile iş birliği içinde olduğunu göstermek için bu bilgileri sunmuştur. Ayrıca el-Rumsan, öldürülmesinden yaklaşık iki ay önce Ürdün'e ne Hizbullah ile ne de 4. Zırhlı Tümen ile bağlantılı olmayan ayrı bir kaçakçılık ağı açmıştı. Tümen'in güvenlik ofisi tarafından tutuklanmış; ancak dönemin Tümgeneralı Kifah Melhem aracılığıyla salıverilmişti. Bu olay sonrasında rejim için defteri dürülmüş bir dosya haline gelmişti.

Komisyonun bir toplantısında Ürdün, rejim güçlerinin sınır ötesi kaçakçılığı durdurmadaki başarısızlığı nedeniyle rejimden Ürdün kuvvetlerinin Suriye topraklarına girerek uyuşturucu tacirlerine karşı operasyon düzenlemesine izin vermesini talep etmiştir. Ancak rejim, bu talebi reddedip Amman ve Şam arasında daha önce koordine edilmiş şekilde ve Ürdün'e belirli koordinatlar sunularak Suriye sahasında hava saldırıları yapmasını onaylamıştır⁵.

Öyleyse Ürdün, Suriye'deki hava saldırılarını rejimle iş birliği içinde gerçekleştirmekte ancak, aralarında koordinasyon konusunda açık bir anlaşmazlık söz konusudur. Zira hava kuvvetleri sortilerinin, saldırılar gerçekleştirilmeden önce uyarıda bulunularak Suriye hava sahasından değil, Ürdün hava sahasından yapılması ve bazen de karşılıklı bilgi alış verişinde bulunulması beklenmektedir. Ancak Ürdün, henüz rejime güvenmediği için rejimin ya da emniyet güçlerinin bilmediği kişiler aracılığıyla ve genellikle de Ürdün'ün hedef alması sonucu etkisiz hale getirilen uyuşturucu kaçakçısı

⁴ Dışişleri: Suriye sınırındaki uyuşturucu ve silah kaçakçılığı milli güvenliği tehdit etmektedir, Ürdün Dışişleri Bakanlığı, 24/01/2024, [Bağlantı](#).

⁵ Rusya, Suriye – Ürdün sınırındaki devriyeleri yönetiyor, Suriye Televizyonu, 21/09/2023, [Bağlantı](#).

Issam Hayr örneğinde olduğu gibi nokta atışı bilgileri kendisi toplamaktadır. Süveyda ilindeki Ahd el-Rumsan, Faris Saymua ve Nasır el-Sadi gibi diğer kaçakçılar ise bu saldırıdan kurtulabilen bazı isimlerdir.

Ürdün'ün güvenlik tehlikelerini azaltmaya yönelik rejimle birlikte yürüttüğü çabalar etkili bir sonuç vermemiştir. Koordinasyon bazı noktalarda yanıltıcı olmasının yanı sıra zayıf ve resmi boyutta sınırlı kalmıştır. Zira Amman bazen rejimle işbirliği içinde olan ya da rejimin kontrolüne giren kişilerden bilgi toplamış ve bu bilgileri ya doğrudan güvenlik güçlerinden ya da rejimi maddi olarak desteklediği kişilerden almıştır. Ancak, bu bilgiler nedeniyle sivil bölgeler hedef alındığı için saldırılar bölge sakinleri açısından felaketle sonuçlanmaktadır.

Bununla birlikte Ürdün, sınır ötesinde sistematik bir şekilde yürütülen uyuşturucu kaçakçılığı operasyonları hakkında ne rejime ne de İran milislerine doğrudan ithamda bulunmamakta; iki tarafın da bu faaliyetlerin ardında durduğuna emin olmasına rağmen yalnızca bilgilerin sızdırılmasından dolayı sorumlu tutmakla yetinmiştir. Nitekim bu minvalde birçok defa kaçakçılık gruplarının bölge ülkelerine bağlı olduğu ve onlar tarafından desteklendiğini açıklamıştır.

Ürdün'ün, rejim güçlerinin ve İran milislerinin sınırdaki davranışları nedeniyle angajman kurallarında değişikliğe gitmesine rağmen güvenlikle alakalı konularda hala rejimle koordinasyon yapmak zorunda olduğu açıkça görülmektedir. Ürdün, rejimle olan koordinasyonunu devam ettirerek belki de rejimin güvenlik güçlerinin ve askeri kuvvetlerinin uyuşturucu kaçakçılığı ağlarına verdiği desteği durdurmasını temenni etmektedir ki böylece uyuşturucu faaliyetlerindeki etkinliği azalacaktır. Ürdün'ün güney Suriye'de değişen rolü, izlemekte olduğu önceki stratejinin bir parçası sayılmaktadır. Bu strateji aracılığıyla da rejimi ikna edip davranışlarını düzeltecek ve rejimin Ürdün'e şantaj yapma imkanlarını zayıflatmayı hedeflemektedir. Yani, Kral Abdullah'ın 2021'de ABD Başkanı Joe Biden'a sunduğu ve BM Suriye Özel Temsilcisi Geir Otto Pedersen'in de onayladığı Adım Adım Yaklaşım vizyonunda geçen yalnızca teşviklerle sınırlı olmayan, gerektiği durumlarda güç kullanımını da şart koşan vizyona mutabık olacak şekilde bir strateji geliştirmiştir.

2. Ürdün'ün Güney Suriye'deki Angajman Kurallarını Değiştirmesi

Amman, Suriye'deki hava saldırılarını açık bir dille üstlenmemiş, sadece resmi olmayan medya araçları üzerinden hedef gösterme haberlerini aktarmakla yetinmiştir. Bu saldırılar uyuşturucu kaçakçılığına son vermemiş, ancak geçici bir süre durmasını sağlamıştır. Bu sürede kaçakçılık ağları yeniden faaliyete geçmiş, yeni yollar ve yöntemler oluşturmuşlardır.

Amman, saldırıların kuvveti ne derece etkili ve güçlü olursa olsun kaçakçılık ağlarını hava bombardımanı ile sonlandıramayacağını farkındadır. Çünkü tüm tacirler ve kaçakçılar her saldırı sonrası farklı çiftliklerde sahip oldukları ya da kiraladıkları depoları değiştirmelerinin yanı sıra kendi konumlarını ve evlerini de değiştirmektedir.

Hedef alınan bölgelerle karşılaştırıldığında hava saldırılarının askeri külfeti son derece fazladır ve sahadaki hedeflerle de asla uyuşmamaktadır. Örneğin, on binlerce dolara mal olan bir F16 saldırısı Ahd el-Rusman gibi faaliyetleri 7 bin doları aşmayan kaçakçıların evlerini bombalamakla karşılaştırılmaz. Zira zaten bu saldırı öncesi konumunu değiştirdiği için ne ölmüş ne de elindeki uyuşturucuya bir zarar gelmemiştir. Ancak açık olan şu ki Ürdün maliyeti ne olursa olsun caydırıcılık amacıyla güç gösterisinde bulunmak istemektedir. Nitekim, özellikle ABD olmak üzere müttefiklerine ve Arap ülkelerine bir mesaj yayınlayarak fiili olarak "Uyuşturucu Savaşı" ile mücadeleye katıldığını ve desteklerine ihtiyacı olduğunu belirtmiştir.

Ürdün, rejimin bu husustaki talebini reddetmesine rağmen Suriye içindeki belirli uyuşturucu ağlarını yıkmak için açık bir hazırlık ortaya koymuştur. 9 Ocak 2024'te Ürdün ordusu Süveyda ilinin doğusuna havadan inme operasyonu düzenleyerek uyuşturucu kaçakçılığı ve ticareti yapan 7 kişiyi tutuklamıştır⁶. Aynı şekilde, Ürdün insansız hava araçlarıyla Süveyda ve Dera sınırlarında yasa dışı kaçakçılık yolları ve satış noktalarında faaliyet gösteren kaçakçı ağlarının hareketlerini gözetlemektedir. Ancak, hava araçlarıyla bombalama mı yaptığı yoksa (belli bir yeri ya da kişiyi) hedef mi aldığı bilinmemektedir.

⁶ Ürdün Silahlı Kuvvetleri Genel Komutanlığı tarafından yayınlanan açıklama – Arap Ordusu, Ürdün Silahlı Kuvvetleri Genel Komutanlığı, 09/01/2024, [Bağlantı](#).

Bu tür askeri operasyonların maliyetinin yüksek olmasına rağmen Ürdün'ün uygulamadaki ısrarı, kaçakçılık ağlarının faaliyetlerini zayıflatmayı ve durdurmaya, Suriye rejimini ve güçlerini bu ağlara destek ve koruma sağlamaktan vazgeçirmeyi hedeflemektedir. Gerçekten de kaçakçı grupların angajman kurallarındaki bu değişimin ardından faaliyet yöntemlerinde değişikliğe gittiği gözlemlenmiştir. Örneğin, Ürdün Kamu Güvenliği Genel Müdürlüğü 2024 Ocak ayı sonlarında Suriye⁷ sınırındaki Nasib - Jaber sınırında 4 milyon uyuşturucu hap kaçakçılığını engellemiştir. Bu da gözetimin arttırıldığı yasal olmayan noktalardan yürütülen kaçakçılık ve nakliye faaliyetlerinin yasal giriş-çıkış noktalarına yöneldiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, rejim yanılıcı bilgiler sunmak aracılığıyla sivil kayıplara neden olmakta ve Ürdün'ü de Suriye'deki uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetleriyle mücadelesinde kullandığı farklı askeri ve güvenlik araçlarından men etmeye, rejimle birlikte kaçakçılık ağlarının gözetlendiği ve takip edildiği eski angajman kurallarına döndürmeye çalışmaktadır.

⁷ Jaber Sınır Kapısında kargo aracıyla 4,2 milyon uyuşturucu hapın kaçırılması engellendi. Ürdün, 30.01.2024, [Bağlantı](#).

3. Güney Suriye'de Ürdün'ün Muhtemel Rolü

Ürdün'ün güney Suriye'deki rolü hala rejimle olan koordinasyon ve yardımlaşmasına bağlıdır. Ancak aynı zamanda Ürdün'ün Suriye'den gelecek güvenlik tehditlerini azaltmak için askeri ve güvenlik güçlerine dayanması konusunda da artış gözlemlenmektedir.

Kaçakçılık operasyonlarının artması önce Ürdün ardında da Arap devletleri üzerinde bir baskı oluşturacaktır. Bu da, iki taraf arasında güvenlik ve askeri koordinasyonda geri adımlar attıracaktır. Ancak aynı zamanda Arap normalleşme süreciyle ve Suriye özelinde Arap Bakanlar İrtibat Komitesinin raporlarıyla da birebir ilişkili kalacaktır.

Bu sırada, Amman'ın sınırını gözetlemesi ve koruması için Washington'a teçhizat ve ekipman baskısında bulunacağı beklenmektedir. Özellikle de 2024 Ocak ayının sonlarında Suriye sınırına yakın el-Tanaf bölgesinde Ürdün sınırlarında bulunan (El-Burj 22) Amerikan Askeri bölgesinin saldırıya uğramasından sonra Ürdün'ün bu baskısı artacaktır. Bu saldırı, güvenlik tehdidinin Ürdün'e yönelik uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ağlarını destekleyen İran milislerinin sınır ötesi askeri operasyonları gerçekleştirme noktasına geldiğini göstermektedir.

Her halükarda, İran milislerinin Suriye'deki faaliyetlerine karşı Amerika ve ardından Araplar bir girişimde bulunmadığı müddetçe Ürdün'ün Suriye sınırları içerisinde bir askeri operasyon düzenleyecek kadar gelişmesi uzak bir ihtimal olarak kalmaktadır. Rejimle normalleşme yolunun terk edilmesi veya duraklatılmasının yanı sıra, yalnızca çevreleme politikasına güvenerek rejimin davranışlarında değişim beklenmesi ihtimali de azalmıştır.

Ürdün, özellikle de hala Dera'daki muhalif silahlı gruplarla ve eski komutanlarla koordine halinde oluşuna bakılırsa, güney Suriye'deki rolünü rejime baskı yaparak tavizler verilmeye çalışmak için güçlendirmek istiyor da olabilir. Ayrıca el-Tanaf üssündeki Özgür Suriye Ordusu ile iş birliğinde de artış gözlemlenmiştir. Ayrıca Süveyda'da Rical el-Kerame Hareketi de sınırları korumak ve bölgedeki uyuşturucu kaçakçılığını önlemek için Ürdün ile iş birliği yapmaya hazır olduklarını belirtmiştir. Diğer bir yandan Ürdün hiç şüphesiz rejimin üzerindeki baskıyı arttırmak için Rusya ile de koordinasyonu arttıracak ve Suriye sınırından Ürdün'e yönelik güvenlik tehditleriyle mücadelesini güçlendirecek araç gereçleri sağlaması için Rusya'yı güney Suriye'deki faaliyetlerini arttırmaya teşvik edecektir.

Özet

Suriye'deki savaşın üzerinden 12 yıl ve güneyde sağlanan istikrarın üzerinden 5 yıl geçmesinin ardından Ürdün'ün rolü eskisi kadar güçlü değildir. Halihazırda Rusya da Ürdün'e kuzey sınırlarında bir istikrar sağlama güvencesi veremeyecektir. Ne rejim Arap ve uluslararası teşviklere rağmen Ürdün'ün taleplerini yerine getirmeye hazırdır ne de İsrail ve ABD politikası Dera, Süveyda ve Şam köylerinde yayılmış olan İran milisleri tehdidini bertaraf edebilecektir.

Ürdün 2023 yılının ortasından beri rolünü değiştirerek güney Suriye sahnesine dikkatle girmek zorunda kalmıştır. Müdahalesi ise açık bir şekilde hava saldırıları, indirme operasyonları ve sınır boyunda silahlı çatışmalarla askeri boyutta gerçekleşmiştir. Ürdün, müdahalesinin sınırlı kalmasını istediği için Suriye rejimi ile olan iş birliği ve koordinasyonu üzerinde ısrarcı davranmakta ve davranışını değiştirmesi için baskı uygulamaktadır. Ancak Ürdün'ün karşılaştığı tehlike yalnızca uyuşturucu ve silahla sınırlı kalmamış, aksine artık rejim güçleri ve birimleriyle birlikte kaçakçılık gruplarına ve ağlarına destek sağlayan İran milislerinin, topraklarını hedef alması da bir tehdit oluşturmaktadır. Bu da Ürdün'ün, mücadelesini yalnızca "Uyuşturucu Savaşı"yla sınırlı tutması konusunda büyük bir baskı oluşturmaktadır.

جسور للدراسات
JUSOOR ARAŞTIRMA MERKEZİ

 Mall of İstanbul - ofis Plaza
11.Kat ,Ofis 87 - Başakşehir
İSTANBUL / TÜRKİYE

 + 90 555 056 06 66

 /jusoorstudies

 /jusoorstudies

 /jusoorstudies

 info@jusoor.co

 www.jusoor.co